

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Gelis 25.01.2023
Published /Yayınlanma 28.02.2023
Volume/Issue (Sayı/Cilt)-ss/pp 10(92), 500-515

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3578>
Research Article
ISSN: 2459-1149

Dr. Öğr. Üyesi Hacer ÇORUH KURT
<https://orcid.org/0000-0002-9478-0903>
Harran Üniversitesi, Fen–Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Şanlıurfa/ TÜRKİYE

SİKKELER IŞIĞINDA KYZİKOS’UN HOMONOIA ANLAŞMALARI* HOMONOIA AGREEMENTS OF CYZICUS IN THE LIGHT OF COINS

ÖZET

Homonoia, Yunancada his, fikir birliği, anlaşma-uyum anlamlarına gelmektedir. Homonoia kavramı aile içi ve fertlerin uyumu için kullanılmış, daha sonra kentlerin uyumunu da temsil etmiştir. Kentler arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde homonoia anlaşmaları önemli bir rol oynamıştır. Homonoia anlaşmalarının amaçları arasında sınır anlaşmazlıkları, ticari ve dini konular, etnik kökenler ile ortak kutlanan festivaller gibi konular yer almaktadır. Günümüze homonoia anlaşmalarından hiç biri ulaşmamıştır. Bu anlaşmaların izleri, üzerinde kentlerin ethnikonu ile OMONOIA lejantının yer aldığı ortak basılmış sikkelerden takip edilebilmektedir. Bu tarz sikke basma geleneği Küçük Asya kentlerine özgüdür. Kyzikos’un Küçükasya’nın önde gelen kentleri olan Ephesos, Smyrna, Propontis ve Hierapolis ile birlikte bastığı homonoia sikkeleri bulunmaktadır. Kyzikos homonoia sikkeleri birkaç istisna dışında homonoia sikkelerinin genel özelliklerini taşımaktadırlar. Homonoia sikkeleri üzerinde Kyzikos’u kent koruyucu tanrıçaları Demeter/Kore, kurucu kral Kyzikos, kent Tykhe’si ve tokalaşan el figürleri temsil etmektedir. Kyzikos homonoia anlaşmalarının ana nedenlerinden biri kentin her yönden gelen yollara ve önemli bir limana sahip olmasıdır. Bu çalışma ile homonoia sikkelerinin genel değerlendirmesi yapılarak, Kyzikos homonoia sikkeleri araştırılacaktır. Böylelikle sınırlı sayıda Türkçe kaynağın olduğu alana katkı sağlanacaktır. Kyzikos’un gerçekleştirdiği homonoia anlaşmalarının nedenleri antik ve modern kaynaklar yardımıyla ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Homonoia, Omonoia, Homonoia sikkeleri, Cyzicus, Kyzikos sikkeleri.

ABSTRACT

Homonoia means feeling, consensus, agreement-harmony in Greek. The concept of homonoia was used for the harmony of the family and the individuals, and then it also represented the harmony of the cities. Homonoia agreements played an important role in resolving conflicts between cities. Among the purposes of homonoia agreements are border disputes, commercial and religious issues, ethnic origins and issues such as jointly celebrated festivals. None of the homonoia agreements have survived to the present day. The traces of these agreements can be traced from the commonly minted coins on which the ethnikon of the cities and the OMONOIA legend are found. This tradition of minting coins is peculiar to the cities of Asia Minor. Cyzicus minted homonoia coins with the leading cities of Asia Minor, Ephesos, Smyrna, Propontis and Hierapolis. With a few exceptions, Kyzikos homonoia coins have the general characteristics of homonoia coins. On the Homonoia coins, Cyzicus is represented by the city's protective goddesses, Demeter/Kore, the founding king Kyzikos, the city's Tykhe, and handshaking figures. One of the main reasons for the Kyzikos homonoia agreements is that the city has roads coming from all directions and an important port. In this study, homonoia coins will be evaluated in general and Kyzikos homonoia coins will be examined. Thus, a contribution will be made to the field where there is a limited number of Turkish resources. The reasons for the homonoia agreements made by Kyzikos will be tried to be revealed with the help of ancient and modern sources.

Keywords: Homonoia, Omonoia, Alliance Coins, Cyzicus, Kyzikos Coins.

1. GİRİŞ

Homonoia (Ομο/νοια/Omonoia), Yunancada his, fikir birliği, anlaşma/uyum anlamlarına gelmektedir (Dönmez Öztürk, 2006: 7). Latince Concordia ile eşdeğer olan Homonoia (Burrell, 2004: 352; Howgego, 2005: 2), önceleri Demeter, Aphrodite ve Artemis’in isimlerinin yanında epitheton olarak kullanılmıştır. MÖ.4. yüzyıldan itibaren Homonoia (Dönmez Öztürk, 2006:7; Salgado, 2015: 175), Zeus Soter ve Praksidike’nin kızı olarak ayrı bir tanrıçaya dönüşmüştür (Smith, 2011:124). Homonoia kavramı, aile içi ve fertler arası uyumun bir ifadesi olarak görülmüştür. Evliliklerin uyumla sürmesi için, gelinin Miletos’taki Omonoia tapınağından teslim alınması gelenek haline gelmiştir. Homonoia aile içi ve fertler arası uyumun yanı sıra, kent içi uyumu ifade etmek için de kullanılmıştır (Korkmaz, 1987:5; Dönmez Öztürk, 2006: 8). Hellenistik dönemde kent içi ve kentler arası anlaşmazlıkların çözümünde Tanrıça Homonoia’ya adaklar

*Bu makale, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalında yapılan “Bursa, Balıkesir ve Bandırma Müzeleri’ndeki Kyzikos Sikkeleri”, adlı doktora tezinden genişletilerek hazırlanmıştır. Ayrıca Uluslararası Ege Dünyası Liman Kentleri Sikke, Mühür ve Ağırıklar Sempozyumu’nda özet bildiri olarak sunulmuştur.

adandıdır (Dönmez Öztürk, 2006: 12). Roma döneminde Agustus'tan itibaren homonoia kavramı, kentler arasında yapılan homonoia anlaşmaları ile yeni bir anlam kazanmıştır. Böylelikle homonoia, kentlerin uyumunun da bir göstergesi kabul edilmiştir (Dönmez Öztürk, 2006: 16).

Günümüzde kentlerin kendi aralarında yapmış olduğu homonoia anlaşmalarına dair bir belge bulunmamaktadır (Dönmez Öztürk, 2006: 17). Ancak bu anlaşmaların izini homonoia darpları (anlaşma-birlik-itifak) diye adlandırılan sikkelerden takip etmek mümkündür. Homonoia sikkeleri, bir ya da birkaç kentle yapılan birlikteliği kutlamak amacıyla, üzerinde kentlerin ethnikonu ile OMONOIA lejantının yer aldığı ortak basılmış sikkelerdir (Sheppard, 1984: 229; Tekin, 1994: 33; Er, 2006: 176; Franke, 2007: 29). İmparatorluk dönemine geçişte dikkate değer sayıda omonioia lejantı taşıyan anlaşma sikkeleri mevcuttur. Özellikle yakın kentlerle olmak üzere, birbirlerinden oldukça uzak mesafelerde olan kentlerle de bu sikkeler basılmıştır. Aslında kentler arasındaki bu birlik politik ya da ticari bir itifak değildir. Çünkü Roma hâkimiyeti altında böyle ticari ya da politik birliklere izin verilmemiştir. Bunlar dini ya da toplumsal amaçlı olup samimi bir anlaşmayı temsil eden birlikler olarak görülebilir. Ya da kentlerin yakınlık ve kardeşlik durumlarını gösteren bir tür anlaşmalar olarak tanımlanabilir (Head, 1911:lxxxiv; Sear, 1982:xix). Homonoia anlaşmaları yapmaları için Roma imparatorlarının da kentleri teşvik ettikleri bilinmektedir (Burrell, 2004:351). Başlangıçta homonoia kavramı iki temel tamamlayıcı hedefe sahip olduğu için kullanılmıştır. Bu hedeflerden ilki kenti iç çatışmalardan korumak, diğeri de kentsel dayanışma yolu ile dış faktörlerden korunmaktır (Sheppard, 1984:229). Homonoia sikkeleri geleneğinin arkasında, Roma imparatorluğunun doğusundaki kentler arasındaki yoğun rekabet duygusu yatmaktadır. Bu tür itifaklar, kentler arasındaki anlaşmazlıkları çözümenin bir yolu olarak görülmüştür. Aynı zamanda kentler birden fazla kentle veya özellikle önemli olanlarla itifaklar kurarak, statülerini yükseltmek istemişlerdir. Dolayısıyla itifaklar, sivil dış politikanın bir parçasını oluşturmuş, delegelerin değış tokuşu, ortak kutlamalar ve kurbanlar gibi konuları kapsamıştır (Heuchert, 2005: 48).

Homonoia sikkelerindeki betim ve lejantlar, homonoia anlaşmalarının nedenleri ve karakterleri konusunda ipuçları sunmaktadır (Dönmez Öztürk, 2006: 25). Kentler arasındaki ticari ilişkiler, bazen yalnızca Homonoia sikkelerinden takip edilebildiği için (Baydur, 1986:415) homonoia darpları oldukça önemlidir. Bu anlaşmalarının nedenleri ile ilgili modern literatürde birbirinden farklı birçok görüş bulunmaktadır (Bkz. Dönmez Öztürk, 2006: 19). Genellikle sınır anlaşmazlıkları, ticari ve dini konular ve etnik kökenler ile ilgili yapılmışlardır (Bosch, 1935: 237; Güney, 2018: 257). Ayrıca kentler arasında ortak kutlanan festivaller vesilesiyle de bu tür anlaşmaların yapıldığı düşünülmektedir (Klose, 2007: 129; Güney, 2018: 257). Homonoia'lar kültüsel ya da festival kutlamaları ile bağlantılı ortak köken veya çıkarlarla ilgili olarak, kentlerin iyi ilişkilerinin ilk kez veya yeniden bağlantılarını duyurmak için kullanılmıştır (Güney, 2018: 258).

Homonoia sikkeleri geleneği coğrafi olarak Trakya ve Küçük Asya ile sınırlıdır (Salgado, 2015:176). Julio-Claudian ve Flavian dönemlerinde nispeten az sayıda bu tür sikkeler bulunmaktadır. Ancak Roma Döneminde Küçükasya'da kentler arası ilişkilerin önemli bir parçası sayılan bu sikkeler, daha çok MS. 2. ve özellikle 3. yüzyıldan kalmıştır (Heuchert, 2005: 48; Dönmez Öztürk, 2006: 16). Küçükasya'da Franke'ye (2007: 29) göre 78 kent tarafından böyle bir beraberliği yansıtan 110 homonoia sikkeleri basılmıştır. Dönmez Öztürk (2006: 23) ise 87 kentin 236 homonoia sikkeleri bulunduğunu belirtmektedir. Howgego'ya göre (Heuchert, 2005: 48) 87 kent tarafından bugün yaklaşık 2.400 örneği bilinen itifak sikkeleri basılmıştır. Smyrna, yirmiden fazla kentle, Ephesos ise on dokuz kent ile (Head, 1911: lxxxiv) bu tür sikkeler basmıştır. Bu alanda Ephesos kılavuz bir kent olarak ünlüdür (Baydur, 1986: 421; Karwiese, 2004:101).

Homonoia sikkelerinin ön yüzlerinde Roma İmparatoru'nun portresi, arka yüzlerde sikkeyi basan kentin ya da halkın ethnikonu ile kenti temsil eden figürlere yer verilmiştir. Bu figürler arasında bazen kent tanrısı bulunmaktadır (Heuchert, 2005: 48; Tekin, 1994: 33; Dönmez Öztürk, 2006: 23). Genelde iki kent tanrıçası yan yana, çoğunlukla ikisi de kült betimini tutarken, bazen iki tapınak, iki el, ya da her iki kentin el sıkışan demos personifikasyonları ile ktistes'ler / kurucu kahramanlar (Heuchert, 2005: 48) gibi betimler de kullanılmıştır (Franke, 2007:30). Homonoia sikkeleri üzerinde kent temsilcilerinin duruş yerlerinin, kentlerin statüsünün göstergesi olduğu düşünülmektedir. Sikkelerin sol alanı daha yüksek bir onurun temsil edildiği kısımdır (Dönmez Öztürk, 2006: 24). Homonoia sikkelerinde kara kentlerinin Tykhe'si mızraklı gösterilirken, kıyı kentlerine ait Tykhe'ler kolunda gemi dümeni ve ayaklarının altında bir pruva ile gösterilmiştir. Bu ayırım bize liman kentleri ile yapılan homonoiaların deniz ticareti ile ilgili olduğunu düşündürmektedir (Dönmez Öztürk, 2006: 82; Motor, 2010:162).

Homonoia sikkelerinde genellikle birim bulunmamaktadır. Ancak bazı kentlerin birim adının da yer aldığı sikkeler bastığı bilinmektedir. Bu tür sikkeleri, üzerinde yer alan imparatorun iktidar yılına göre ya da o kentin kabul ettiği eraya (belli bir olayın takvim başı olarak kabul edilmesi) göre de tarihlendirebilmek mümkündür. Belli başlı eralar arasında, Seleikos erası (başlangıç MÖ. 312) ve Caesar erasını (başlangıç MÖ. 49-48) saymak mümkündür. Fakat era ile tarihlendirme, her kent için söz konusu değildir (Tekin, 1994: 33; Tekin, 2000:19).

2. KYZİKOS HOMONOIA SİKKELERİNİN GENEL YAPISI

Propontis'te yer alan Kyzikos kenti, adını kurucusu ve ilk kralı olan Kyzikos'tan almıştır. Antik kaynaklara göre kent, Yunanistan'ın Thessalia bölgesinden gelen Dolionların kralı Aeneas ile Trakların kralı Eusoros'un kızı olan Ainete'nin oğlu, Kyzikos tarafından kurulmuştur (Motor, 2010: 36). Antoninler döneminde sikke basan 146 kent arasında yaklaşık 40 kent, sikkelerinin arka yüzlerine kent kurucularını (ktistes) yerleştirmişlerdir. Ktistesler sikkelerin ön yüzlerinde de sıklıkla yer almış ve homonoia sikkelerinde de kentleri temsil etmişlerdir. MÖ.3. yüzyılın güvensiz ortamında ktistesler (aslında yerel tanrılar) giderek silahlı tasvir edilmeye başlanmıştır. Kral Kyzikos örnek bir tip olarak birçok kentin sikkesinde genç, çıplak ve silahlı bir ktistes olarak tasvir edilmiştir (Heuchert, 2005: 51, pl.3.3, 25). Kyzikos'un koruyucu tanrıçaları olan Demeter ve Kore, kentin diğer sikkelerinde olduğu gibi homonoia sikkeleri üzerinde de kent temsilcisi olarak yer almışlardır (Rowan, 2012:160).

Kyzikos, Küçükasya'nın diğer kentler arasındaki geleneğe uyarak zaman zaman çeşitli nedenlerle homonoia anlaşmaları yapmıştır. Kyzikos'un Küçükasya'nın önde gelen Ephesos ve Smyrna kentleri ile homonoia ilişkilerini (Hasluck, 1910: 239; Ertüzün, 1999: 82) kanıtlayan sikkeler bulunmaktadır. Kyzikos Antoninus Pius ve Marcus Aurelius döneminde Ephesos ile homonoia sikkeleri basmıştır (Martin, 2003:151). Smyrna ile Commodus (Head, 1911: 528. Fig. 275; Hasluck, 1910: 239; Martin, 2003:148) ve III. Gordianus döneminde (Martin, 2003:148, dn 282; Dönmez Öztürk, 2006:192; Güney, 2018:265) homonoia sikkelerinin olduğunu bilmekteyiz. Dönmez Öztürk (2006:189), Ephesos ve Smyrna ile II. Faustina döneminde homonoia'lar yapıldığını belirtmektedir. Severus Alexander döneminde Perinthos (Marmara Ereğlisi) ile III. Gordianus döneminde hem Perinthos (Franke & Nolle, 1997:173, No:1721; Sharankov, 2015: 61; Güney, 2018: 269) hem de Smyrna (Dönmez Öztürk, 2006:192) ile homonoia'lar gerçekleştirmiştir. Kyzikos'un I. Plippus döneminde, Hierapolis ile de homonoia sikkeleri bulunmaktadır (Martin, 2003; 148:dn 282; Burrell, 2004: 139; Dönmez Öztürk, 2006: 193). Hasluck (1910: 239), Septimus Severus döneminde Nicaea kenti ile homonoia sikkelerinin basıldığından bahseder. Ancak diğer kaynaklarda böyle bir bilgiye rastlanmamıştır (Tablo 1. Kyzikos'un Homonoia Anlaşmaları).

Kyzikos homonoia sikkelerini incelediğimizde, birkaç istisna dışında (Resim 8, 10) genellikle homonoia sikkelerine özgü yapıyı korudukları anlaşılmaktadır. Sikkeler üzerinde kentlerin temsilcileri yan yana ya da karşılıklı tasvir edilmiştir (Kampmann, 1996: 14). Kent temsilcileri olabildiğince yan yana getirilmeye çalışılmıştır. İki mitolojik kent kurucu kahraman birbirleriyle tokalaşırken (Resim 1, 2), ya da kentlerin iki Tykhe'si (Resim 4, 12, 13, 17, 18, 19) ile ktistes Kral Kyzikos, Efes Artemis (Resim 3) ile Amazon Smyrna'nın yanında verilmiştir (Resim 14, 15, 16). Kyzikos homonoia sikkelerinin diğer yarısında ise, ana tanrıçalar olarak Kyzikos adına Kore/Demeter ile Efes Artemis (Resim 5, 6, 7) veya Smyrnalı Nemesis (Resim 9, 11) görülmektedir. Hierapolis ile yapılan homonoia'da ise (Resim 20) kentler sadece tokalaşan el tasvirleri (deksiosis) ile temsil edilmiştir (Burrell, 2004: 139).

Kyzikos sikkeleri üzerinde Kyzikos Kore'si sıklıkla imparatoriçe II. Faustina olarak kişileştirilmiştir (Resim 8, 9, 12, 14) (Johnston, 1985: 94, 108; Fejfer, 2009: 493, dn.38). Kyzikoslular II. Faustina'yı mutluluk ve bolluk vadeden Kore Soteira olarak görmüşlerdir. Sanki yüzyıllardan beri tapınım gören ve sikkeler üzerinde sık tekrarlanan eski tanrıça, iyilik bağışlayan yeni imparatoriçe görünümünde verilerek ona ihtiyaç duyulmadığı anlatılmak istenmiştir (Franke, 2007:14).

3. KYZİKOS'UN HOMONOIA SİKKELERİ

3.1. Kyzikos - Ephesos Homonoia Sikkeleri

Kyzikos, ordu yolu üzerindeki kentlerden olup bu kentler gibi önemli ticaret yollarının kavşak noktasında oluşu ile dikkat çekmektedir (Dönmez Öztürk, 2006:169;Çoruh Kurt, 2020: 444). Ege ve Akdeniz ticaretinde öne çıkan Ephesos, Suriye'nin doğu eyaletlerinden gelen büyük bir anayola bağlıydı. Bu anayol da kuzeybatıda Kyzikos'a kadar uzanmaktaydı (Thompson, 2011: 64; Çoruh Kurt, 2020: 442). Kyzikos ve Ephesos arasında homonoia anlaşmalarının yapıldığını bilmekteyiz (Hasluck, 1910: 239; Ertüzün, 1999: 82). Kyzikos'un Antoninus Pius (Martin, 2003: 151; Heuchert, 2005: 48, dn115), Marcus Aurelius (Franke & Nolle, 1997: 103, No:1020-1024;Martin, 2003:152) ve Dönmez Öztürk'e göre; imparatoriçe II.

Faustina döneminde Ephesos ile homonoia sikkeleri bulunmaktadır (Dönmez Öztürk, 2006: 189). Antoninus Pius dönemi (MS. 138-161) sikke tiplerinde Efesli Kahraman Androklos ile Kyzikos'un ktistes'i Kral Kyzikos el sıkışır şekilde verilmiştir (Resim 1, 2). Kral Kyzikos'un Efes Artemis'in yanında resmedildiği (Resim 3) ve Ephesos Tykhesi ile Kyzikos Tykhesi'nin tokalaştığı sikkelerde bulunmaktadır (Resim 4). Antonius Pius ve Marcus Aurelius dönemine ait sikkelerin arka yüzlerinde Kyzikos'u meşale taşıyan tanrıça (Demeter/Kore) temsil ederken, yanında Efes Artemis yer almaktadır (Resim 5, 6, 7).

Kyzikos, Zeus tarafından Kore'ye (Persephone) çeyiz olarak verilmiş ve Kore kentte bütün tanrıların üzerinde onurlandırılmıştır (Jim, 2015: 66). Kyzikos sikkelerinde MÖ. 2. yüzyıldan bu yana Kral Kyzikos ya da KOPH veya KOPH CΩTEIPA olarak adlandırılan kent tanrıçası bulunmaktadır. MÖ. 400'den itibaren otonom sikke basımlarında, kent tanrıçası olarak Kore'nin öne çıkmış olması, halkın Demeter'i değil de Kore'yi kent tanrıçası olarak seçtiklerini düşündürmektedir. Bu yüzden homonoia sikkeleri üzerinde meşale taşıyan tanrıça, Hades'ten kurtarılmış Kore olmalıdır. Ancak kesin olarak tanrıçanın Demeter mi Kore mi olduğu netleşmemektedir. Çünkü Kyzikoslular bu iki tanrıçayı birbirinden ayrı tutmak amacı gütmemişlerdir (Martin, 2003:150).

Kyzikos'un kent temsilcisi Kore'nin, imparatoriçe II. Faustina olarak yorumlandığı sikkelerden birinin arka yüzü farklı bir tasvir göstermektedir (Resim 6). Bu sikkede tanrıçanın ikonografisinin en erken örneği söz konusudur. Elleri meşale tutan ve uzun kıyafeti ile ileri adım atan tanrıça normalde Efes Artemis'e doğru bakmakta iken burada öne doğru bakmaktadır. Ayrıca gövdesi düzensiz bir şekilde dönük verilmiştir. Fakat bu tasvir aynı seri içinde Antonius Pius dönemi sikkelerinde, Kyzikos temsilcisinin genel ikonografisine dönüşmüştür. Bu sikkelerin arka yüzleri oldukça dikkat çekicidir. Antoninus Pius dönemi sikkelerinde omonioia lejantının yanında Kyzikos ve Ephesos kentlerinin ethnikonlarına yer verilmemiştir (Resim 5, 6). Marcus Aurelis dönemine ait sikkeler üzerinde ise (Resim 7) hem omonioia lejanti hem de Ephesos'un ethnikonu eksiktir. Ancak iki kentin temsilcilerine yer verilmesi bize homonoia sikkeleri olduğunu göstermektedir. Efes Artemis'inin tasvirinden dolayı Ephesos'un ethnikonuna gerek duyulmamıştır (Martin, 2003:152).

Karwiese, Ephesos ile yapılan bütün homonoia'ların Ephesos'tan yararlanma amacıyla yapıldığını düşünmektedir. Karwiese göre, Artemis Tapınağı ve önemli limanı ile zengin bir kent olan Ephesos'un diğer kentlerle birleşme ihtiyacı duymadığı açıktır. Daha az zengin olan kentler böyle bir birleşmeden kazanç sağlıyor olmalıydılar. Üzerlerinde Artemis heykeli bulunan Ephesos sikkeleri her yerde geçerli olduğu için bu tasvirin başka bir kent sikkeleri üzerinde yer alması onun değerini daha da artırmaktaydı. Ancak bu sikkelerden Ephesos da bir gelir elde ediyor olmalıdır. Çünkü tanrıça Artemis, resminin başka sikkeler üzerine bedava konmasına izin vermemiş olabilir. Böylelikle, Artemis Tapınağı için de bir gelir sağlanmış olurdu (Karwiese, 2004:101).

Antonius Pius döneminde, homonoia sikkeleri üzerinde kent temsilcilerinin yeri hem Kyzikos'ta hem de Ephesos'ta basılan sikkelerde farklılık göstermektedir (Martin, 2003:152). Kampmann ve Heuchert'e göre; daha küçük olan kentler, statülerinin yükseltilmesinde onay almak amacıyla büyük ve önemli bölge kentleri ile homonoia yapmaktadır (Kampmann, 1996: 52.;Heuchert, 2005: 48). Kyzikos, Hadrian döneminde ilk kez Neokoros unvanı almıştır (Burrell, 2004: 86). Antonius Pius döneminin sonlarında bu unvan, oktastil bir Korinth tapınağı ile birlikte kent sikkeleri üzerinde yer almıştır (Burrell, 2004: 89). Martin (2003: 153), Kyzikos'un kendisinden daha önemli olan Efes'e, yeni kazandığı Neokoros (Tapınak Bekçiliği) unvanını onaylatmak için yakınlaştığını belirtmektedir. Sikkelerin sol alanı daha yüksek bir onuru temsil ettiği için (Dönmez Öztürk, 2006: 24) önce Kyzikos, Ephesos'un temsilcilerini daha üst seviyeye yerleştirmiştir (Resim 1). Sonraki sikkelerde Efes Artemis'e verilen sol kısımdaki onur yerini kahraman Kyzikos ve Kyzikos Tykhe'si almıştır (Franke-Nollé, 1997:103, Typen III-IV) (Resim 2, 3, 4). Kent temsilcilerinin bu şekilde yer değiştirilmesi ile Ephesos, Kyzikos'un Küçük Asya'daki kentler arasındaki sınıf atlama durumunu onaylamaktadır (Martin, 2003:153). Kyzikos ve Ephesos arasındaki homonoia sikkelerinin, özellikle Marcus Aurelius'un son yıllarında basılma sebebi bilinmemektedir. Ancak MÖ. 161 yılında depremden zarar gören kente Antonius Pius ve Lucius Verus yardımlarda bulunmuş ve kentteki ünlü Hadrian Tapınağı aynı yıl törenle tekrar açılmıştır (Barattolo, 1995:74). Ayrıca ortak imparator olan Marcus Aurelius ve Lucius Verus'un, anlaşmazlık içindeki kentlerden ilk olarak homonoia'ya teşebbüs eden kenti en iyi kent olarak göreceklere dair vaatleri bulunmaktadır (Dönmez Öztürk, 2006: 186). Kyzikos'ta Antoninus Pius, Lucius Verus ve Commodus dönemlerinde muhtemelen Ephesos'u övmek maksatlı, üzerinde Efes Artemis Heykelinin yer aldığı bir sikke tipinin (Hasluck, 1910: 233) çıkarılmış olması da dikkat çekmektedir.

3.2. Kyzikos - Smyrna Homonoia Sikkeleri

Kyzikos'un Smyrna ile Antonius Pius, Dönmez Öztürk'e (2006: 189) göre II. Faustina; Commodus ve III. Gordianus döneminde (Martin, 2003:148, dn 282; Dönmez Öztürk, 2006:192. Güney, 2018:265) homonoia sikkelerinin olduğunu bilmekteyiz (Head, 1911: 528. Fig.275; Hasluck, 1910: 239; Martin, 2003:148). Ancak Kyzikos'ta basılan bu sikkelerin benzerlerine, Smyrna'da rastlanmamaktadır (Martin, 2003:148). Kyzikos Smyrna ile yaptığı homonoia'yı duyurmak için, Commodus'un ilk yıllarına (MS.180-182) tarihlenen (Salgado, 2015: 176) birçok sikke dizisi çıkartmıştır (Resim 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17). Stratejist (vali) Naevius Quintus Macimus döneminde basılan (Klose, 1987, 61; Salgado, 2015: 176) bütün homonoia sikkelerinde, Kyzikos'u Tykhe'ler (Resim 12, 13, 17), ktistes Kyzikos (Resim 14, 15, 16) ve meşale taşıyan tanrıça (Resim 8, 9, 10, 11) temsil etmektedir. Önyüzlerinde Commodus ve Kore portresi, arka yüzlerde solda Smyrna, sağda Kyzikos'un Tykheleri tarafından taçlandırılan Commodus (Resim 12, 13) ve kahraman Kyzikos, Amazon Smyrna ile tokalaşırken (Resim 14, 15, 16) verilmiştir. Arka yüzlerde Smyrna'nın iki Nemesis'i meşale taşıyan Demeter/Kore'yi çevrelemektedir (Resim 9, 11). Kyzikos tanrıçası cepheden verilmiş ve giysisi arkaya doğru hafif savrulmaktadır. Yanlara doğru açtığı ellerinde, yanmakta olan kısa meşaleler tutmaktadır. Tanrıçanın etrafındaki Nemesisler tanrıçaya bakmaktalar. Bu tasvirle ve ortadaki OMONOIA KVZIKHNQN CMVPNAIQN lejantından, iki kent arasında kutlanması gereken birliktelik vurgulanmaktadır (Martin, 2003:149,Taf.9,1).

Commodus dönemine ait homonoia sikkelerinden biri, farklı bir tasvirle dikkat çekmektedir. Bu madalyon baskısı, homonoia sikkelerinin genel prensibine uymamaktadır. Kent temsilcilerinin yerine sadece Kore'nin Dionysos alayı içinde tasviri söz konusudur (Resim 8-10). Homonoia sikkeleri üzerinde kent temsilcilerine yer verilmemesi ilginç bir durumdur ancak OMONOIA lejantı bu madalyonun da homonoia sikkeleri olduğunu göstermektedir (Head, 1911:528, fig.275; Martin, 2003:150; Salgado, 2015:179). Kore'nin Smyrna'nın alışlagelen bir temsilcisi olmayan Dionysos ile birlikte tasvir edilmesinin sebebi bilinmemektedir. Kore ile yine Kyzikos'ta tapınılan Dionysos (Hasluck, 1910: 233; Ehrhardt, 1982:170) arasındaki bağın iki kent açısından neden önemli olduğu merak konusudur. Kyzikoslu bir Kore rahibinin Dionysos'a sunduğu bir adakta, Kore ile Dionysos'un bağlantısının ilk işaretlerine rastlamak mümkündür. Yeraltı dünyasının da hakimi olan Zeus, yılan görünümünde tanrıça Persephone ile birleşmiş ve Tanrı Dionysos Zagreus doğmuştur (Crowfoot, 1900:121; Lindner, 1994:115). Hatta Martin (2003:131), kent sikkeleri üzerindeki yılan motifinin de kent tanrıçasının Dionysos ile olan birleşimini yansıttığı belirtmektedir. Kyzikos'ta, Dionysos'un boğa şeklinde bir heykeli yer almaktadır (Mansel, 1999:138; Fink, 2004:124). Hesychios Taurobolyalıların Kyzikos'taki kutlamaları hakkında bilgi vermektedir (Martin, 2003:151). Dionysos onuruna yapılan şenlikleri (Anthesterien'leri) kentteki yazıtlardan bilmekteyiz (Hasluck, 1910: 234; Ehrhardt, 1982:116,122). Bütün bunlar Dionysos kültürünün ve tanrının, kentte çok çeşitliliği hakkında bize bilgi vermektedir. Kore ve Dionysos, özel karakteri nedeniyle hem verimlilik (Fink, 2004:123) hem de gizemli yeraltı dünyasını (Mansel, 1999:137, 220) temsil etmektedirler. Kore ve Dionysos'un şenlikleri ilkbaharda kutlanmaktaydı (Simon, 1985:271; Can, 1994:151; Martin, 2003:151). Martine göre; Commodus döneminde Kyzikos'ta Kore'nin kült törenleriyle, Dionysos'un cümbüşlü kutlamaları ortak yapılmıştır. Bu türden büyük olaylara diğer kentlerden de temsilciler davet edilmiştir. Bunlar arasında kentin itibarını ve kutlamaların havasını yükselten Smyrna'nın temsilcisi de bulunmaktadır (Martin, 2003:151). Ancak bu konuda yazılı belgeler bulunmamaktadır.

MS. 3. yüzyılda Smyrna Küçükasya'nın güney batısındaki diğer merkezler gibi ekonomik önemini yitirmiştir. Kent Küçük Asya ve Balkanlar'dan geçen büyük doğu-batı yolu üzerindeki önemi giderek artan merkezler olan Perinthos ve Kyzikos gibi kentler ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. III. Gordianus döneminde Smyrna ile Kyzikos arasında yeniden homonoia yapılmıştır (Klose, 1987: 55-58). Kyzikos, Avrupa'ya geçişlerde önemli bir limana ve kentten güneye doğru giderek Miletapolis'ten geçip doğudaki büyük ordu yoluyla birleşen üç yola sahiptir (Gren, 1941: 49; Dönmez Öztürk, 2006: 80; Çoruh Kurt, 2020:444). Bu konumu homonoia anlaşmasında ana etken olarak gözükmektedir. III. Gordianus dönemine ait homonoia sikkesinde ön yüzde imparatorun portresi, arka yüzde Kahraman Kyzikos ve Amazon Smyrna yer almaktadır (Resim 10).

3.3. Kyzikos - Perinthos Homonoia Sikkeleri

Kyzikos ve Perinthos (Marmara Ereğlisi), Propontis'in (Marmara Denizi) kuzey ve güney kıyısında karşılıklı iki büyük limandır (Erel, Zabcı, Akyüz ve Çağatay, 2008: 79; Çoruh Kurt, 2020: 444; Sayar, 2020: 751). Trakya bölgesinin en önemli limanı olan Perinthos (Sayar, 2020:749), kentten başlayan Via Egnatia yolu ile ön plana çıkmıştır (Dönmez Öztürk, 2006: 97; Erel vd., 2008, 82; Çoruh Kurt, 2020:444). Philippi üzerinden Tuna garnizonlarına kadar giden yol ağında (Güney, 2018:269) Perinthos, Roma

birliklerinin geçtiği ve toplandığı bir kenttir (Dönmez Öztürk, 2006: 97; Çoruh Kurt, 2020: 444). Kyzikos Perinthos ile birlikte büyük karayolu ağlarına bağlanarak, Roma birliklerinin geçişine hizmet etmiştir (Wheeler, 2012:120; Çoruh Kurt, 2020:444).

Kyzikos ve Perinthos'un yazıt ve sikkeler aracılığıyla, MS. 2. ve 3. yüzyıla tarihlenen homonoia'ları bulunmaktadır (Franke & Nolle, 1997: 173, 1721; Dönmez Öztürk, 2006: 98). Perinthos'ta ele geçen bir heykel kaidesinin yazıtında (IGR 1, No:797; Garnsey, 1988:73; Sharankov, 2015:61), Severus Alexander döneminde Trakya Eyaleti Valisi olan Marcus Ulpius Senecio Saturninus (MS. 222-235), Kyzikos ve Perinthos'un homonoia'sında üstlendiği arabuluculuktan dolayı Kyzikoslu bir sitophylaks -kente tahıl sağlamakla görevli ve tahıl depolarını yöneten kişi-(Hasluck, 1910: 257) tarafından onurlandırılmıştır (Burrell, 2004: 95; Garnsey, 1988: 73; Erdkamp, 2005: 266; Calamino, 2015: 215; Sayar, 2020: 750). Yazıtta şu ifadeler bulunmaktadır:

“Asya'nın görkemli metropolü, imparator tapınağı bakımı yapma ayrıcalığına sahip Kyzikos'luların şehri görkemli ve saygıdeğer vali Marcus Ulpius Senecio Saturninus'u her iki şehir arasındaki uyum anlaşmasının hamisini kendisine atfedilen hayır işlerinden ötürü (onurlandırdı). Anıtın dikilmesini (Kyzikos) şehri hububat temini sorumlusu Marcus Aurelius Amerimnos sağlamıştır.”

Yazıttan Trakya eyaleti valisi Saturnis'i onurlandıranın Kyzikos kenti olduğu ve yazıtın bulunduğu anıtın dikilmesi görevini de Kyzikos'a hububat temini ile görevli Marcus Aurelius Amerimnos'un gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. L. Robert'e göre, Ancona'lı tüccar Kyriakos tarafından 15. yüzyılda Perinthos sahilinde kopyalanmış olan yazıt Kyzikos'ta dikilmiş ve daha sonra gemi safrası olarak Propontis'in kuzey kıyısındaki Perinthos'a taşınmıştır (Sayar, 2020:750). Bu yazıttan yola çıkarak, MS. 2. yüzyılda bu iki kent arasında bir *homonoia*'nın yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu yazıtla ilgili MS. 2. yüzyıla ait bir homonoia sikkesi günümüze ulaşmamıştır (Korkmaz, 1987: 5).

Propontis bölgesinde Kyzikos ve civarında zeytin yetiştirilmekteydi (Mitchell ve Katsari, 2005:85). Kyzikos, şarap ve zeytinciliği ile ünlenmişken; Perinthos, diğer Trakya kentleri gibi önemli bir tahıl üreticisiydi. Ancak Perinthos zeytin açısından, Kyzikos ise tahıl açısından fakirdi. Bu homonoia ile zeytinyağı ve tahıl alışverişi sağlanmış olmalıdır. Ayrıca Vali M. Ulpius Senecia Saturninus heykelinin Kyzikoslu bir sitophylaks tarafından dikilmesi de (Garnsey, 1988: 73) iki kent arasında ticari değiş tokuşla ilgili bir uzlaşma sağlandığının göstergesidir. Karadeniz'de Amastris bölgesinde, Parthenius Nehri kenarında da zeytin yetiştiriciliği yapılmaktaydı. Bu bölgenin Propontis'te Perinthos, Kyzikos, Apamea ve Prusa kentleri ile zeytin üretimi konusunda politik ve ekonomik ilişkileri olduğu bilinmektedir (Sheppard, 1984, 233; Sayar, 1998: 235; Mitchell ve Katsari, 2005: 88). Kyzikos'un Güney Rusya ve Trakya bölgeleri ile yaptığı ticaretinin büyüklüğünü, ele geçen çok sayıda sikkeden anlamak mümkündür (Rostovtzeff, 1953:117, 587; Magie, 2003: dn.116). Kyzikos ile Trakya'nın iç kısımları arasında ticaretin, bu bölgede ele geçen definelere (Venedikov, 1977: 21) de doğruladığı gibi MÖ. 5. ve 4. yüzyıllarda gelişmeye başladığı anlaşılmaktadır (Motor, 2010:167; Çoruh, 2016:8). Homonoia anlaşmalarından yola çıkarak bu ilişkilerin MS. 3. yüzyıla kadar da devam ettiğini söylemek mümkündür (Çoruh, 2016:9).

Perinthos ve Kyzikos'un homonoia'ları kentler arası karşılıklı mal alışverişinin yanı sıra, kentlerin ticari faaliyetlerinde birbirlerinin limanlarını kullanım hakkı ile ilgilidir. Perinthos, Trakya'dan Küçükasya'nın batısına ithal edilecek ürünleri için Kyzikos limanını, Kyzikos ise Trakya'nın içlerine ithal edilecek malları için Perinthos limanını kullanmıştır (Dönmez Öztürk, 2006: 99; Çoruh Kurt, 2020:444).

Kyzikos'un Perinthos ile yapılan başka bir homonoia anlaşması ile ilgili III. Gordianus dönemine ait (MS. 238-244) homonoia sikkeleri bulunmaktadır (Franke & Nollé, 1997:173, No:1721; Dönmez Öztürk, 2006: 98. Res. 63). Bu sikkelerde arka yüzde ortada alevli bir sunağın sağında Perinthos Tykhesi solunda Kyzikos tanrıçası Kore, ayakta sunu yaparken gösterilmiştir (Resim 18). Perinthos'un Kyzikos ve diğer kentlerle yaptığı homonoia'larının III. Gordianus döneminde olması (Sharankov, 2015: 61), kentin bu dönemde kazanmış olduğu önemin en büyük göstergesidir (Dönmez Öztürk, 2006: 79).

Kyzikos'un Propontis çevresinde en fazla ilişkide olduğu kent Perinthos (Sayar, 2020:749), MS. 3. yüzyıla ait Perinthos'ta ki bir yazıttan Perinthosluların Kyzikos'ta düzenlenen kutsal Kore ve Hadrian Olympia oyunlarına katıldıkları anlaşılmaktadır (Sayar, 2020: 749). Perinthos ve Kyzikos arasında düzenli diplomatik ve ekonomik ilişkiler bulunmaktaydı. Severus Alexander dönemine tarihlenen yazıtlar ve III. Gordianus dönemindeki homonoia sikkeleri bunu kanıtlar niteliktedir (Calamino, 2015: 215).

3.4. Kyzikos - Hierapolis Homonoia Sikkeleri

Hierapolis güçlü bir tekstil sanayisi sahip bir kentti. Ancak kentin denizle doğrudan bağlantısı bulunmamaktaydı. Ürettiği malların ihracatı için yol ağlarına ihtiyaç duymaktaydı. İhracat için kara ve deniz yolunu kullanmak isteyen kent, ticari ilişkiler açısından homonoialar yapmıştır (Dönmez Öztürk, 2006: 92). Kyzikos'tan başlayan bir yol, Sardes'e vararak kral yoluna ve Hierapolis ovasından da Güney Yolu'na bağlanmaktaydı (Magie, 1950: 41). Hierapolis homonoia sikkeleri üzerinde çalışan Weber, kentin zeki tüccarlarının ticari ilişkilerini ne kadar yaygınlaştırmayı bildiklerini, Hierapolis ile homonoia yapan kentlerin çokluğundan çıkarabiliriz demektedir. Ayrıca bu anlaşmaların daha çok Küçükasya'nın ulaşım yolları üzerindeki başlıca ticaret merkezleri arasında yapıldığını vurgulamaktadır (Dönmez Öztürk, 2006:76).

Kyzikos I. Philippus döneminde, Hierapolis ile homonoia sikkeleri basmıştır (Martin, 2003; 148:dn 282; Burrell, 2004: 139; Dönmez Öztürk, 2006: 193). Hierapolis homonoia'larının ilginç bir yanı, aralarında Kyzikos'un da olduğu her biri Neokoros olan Asya'nın en seçkin kentleri ile yapılmış olmalarıdır. Bu sikkelerin ön yüzünde I.Philippus (Resim 19) ve eşi Otacilia ile oğulları Philip'in portrelerinin yanı sıra Apollon'un ya da meclisin kişileştirilmiş halleri bulunmaktadır. Arka yüzlerde kentlerin koruyucu tanrılarına veya sadece tokalaşan el tasvirlerine (Resim 20) yer verilmiştir (Burrell, 2004: 139). Kyzikos homonoia sikkelerinde Hierapolis'i Apollon, Kyzikos'u ise kent tanrıçası Kore temsil etmekte (Resim 19) ya da iki kent sadece tokalaşan el tasvirleri ile gösterilmektedir (Resim 20). I. Philippus döneminde Hierapolis'in bütün homonoia sikkelerinde Apollon Lairbenos, ortak tasvir olarak kullanılmıştır (BMC Frygia 262, No:185; Sear, 1982: 505, No:5093).

4. SONUÇ

MS. 2. yüzyılda homonoia anlaşmaları ticari bir merkez olan İonia bölgesinde yoğunlaşmıştır. Küçükasya'nın kıyıda uzak kentleri, ürettikleri malların ithali için liman kentlerine ihtiyaç duymuşlardır. MS. 3. yüzyılda ticaret, ordu yolu üzerine kaymıştır. Böylece Via Egnatia yolu üzerindeki Propontis kentleri de sık sık homonoia anlaşmaları yapmışlardır. Roma ordusunun iâşesini karşılamak gibi zahmetli bir iş, birliklerin geçiş noktasındaki kentleri anlaşmaya itmiştir (Dönmez Öztürk, 2006: 184; Çoruh Kurt, 2020:444). MS. 2. ve özellikle 3. yüzyıllarda Tuna Bölgesi ile olan ticaret güçlenmiş ve askeri birliklerin geçiş noktası olan Kyzikos'tan Propontis'e uzanan yollar önem kazanmıştır (Gren, 1941: 13,135; Magie, 2002: 61;Çoruh Kurt, 2020: 444). Kyzikos'un deniz yolu ile Ege ve Akdeniz ticaretini Karadeniz'e bağlayan limanlara sahip oluşu kentin önemi artmıştır (Çoruh Kurt, 2020:441).

Küçükasya kentlerinin homonoia anlaşmaları, Marcus Aurelius ve Commodus döneminde artış göstermiş, III. Gordianus zamanında da zirve yapmıştır (Dönmez Öztürk, 2006: 184). III. Gordianus'un Doğu Seferi ile ilgili artıştan Kyzikos ve Perinthos kentleri büyük ölçüde etkilenmiştir. Homonoia anlaşmalarının çoğu, ordu yolu güzergâhında bulunan kentlerle yapılmıştır. Ordu yolu üzerindeki kentlerle diğer kentler arasında anlaşmanın yapılma sebebi ticari rotanın ordu yoluna kaymasıdır. Ephesos ve Smyrna ile birlikte bu durumun en karakteristik örnekleri arasında Kyzikos'un homonoia'larını gösterebiliriz. Ayrıca kentleri bu anlaşmaları yapmaya iten en önemli neden, ordu yolu üzerindeki kentlerin ordunun iâşesini sağlamak zorunda olmalarından kaynaklanan yardımlaşma ihtiyacıdır (Dönmez Öztürk, 2006: 151).

Sonuç olarak; Kyzikos homonoia'larını incelediğimizde diğer homonoia anlaşmalarının genel amaçlarının birçoğunu taşıdıkları görülmektedir. Kentler arasındaki homonoia anlaşmalarında ticari ilişkiler çok önemli bir rol oynamıştır. Kentler sadece unvan ve ayrıcalıklardan kaynaklanan anlaşmazlıkları çözmek için değil karşılıklı ticari yararlar sağlamak için homonoia anlaşmaları yapmışlardır. Kyzikos homonoia anlaşmalarının nedenleri statü yükseltme, dini ilişkiler, oyunlar ve festivaller gibi konularla ilgili olsa da arkasında ekonomik nedenler yatmaktadır. Çünkü kentlerin sahip olduğu unvanların önemi aslında kentlerin ekonomik çıkarları ile doğru orantılıdır. Kyzikos'un kara ve deniz yollarının ticaret için uygun konumu, onu diğer kentler için homonoia anlaşmaları açısından avantajlı ticari bir ortak haline getirmiştir.

KAYNAKÇA

- Barattolo, A. (1995). The Temple of Hadrian - Zeus at Cyzicus. *IstMit* 45, 57-108, Taf.27-41.
- Baydur, N. (1986). *Eski Anadolu Uygarlıklarının Sikkelere Yansıması*. IX. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt I, Ankara.
- Bosch, E. C. (1935). *Die kleinasiatischen Münzen der römischen Kaiserzeit*. Stuttgart.
- Burrell, B. (2004). *Neokoroi: Greek Cities and Roman Emperors*. Boston: Briil, Leiden.
- Calomino, D. (2015). From Thrace to Lesbos. Coinage and Cities Across the Hellespont in the 3rd Century AD, *Studies in Ancient Coinge in Honour of Andrew Burnett*, (Ed.) Roger Bland and Dario Calomino, Spink, London, 207- 222.
- Can, Ş. (1994). *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Çoruh, H. (2016). *Kyzikos ve Karadeniz Kentleri Arasındaki Bağlantılar*. 13.Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, 28- 29 Ekim 2015, Azerbaycan, Bildiri Kitabı, İstanbul.
- Çoruh Kurt, H.(2020). Batı Anadolu'da Kavşak Noktası Bir Kent: Kyzikos. *JSHSR, Journal Of Social And Humanities Sciences Research*, 7(51),440-448.
- Crowfoot, J.W. (1900). The Lions of Kybele. *The Journal of Hellenic Studies*, 20, 118-127.
- Dönmez Öztürk, F. (2006). *Roma Çağı Küçükasya Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Ehrhardt, N. (1982). *Miletos und seine Koloinen*. Diss.
- Er, Y. (2006). *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Erel, T. L., Zabcı, C., Akyüz, H. S. ve Çağatay, N. (2008). Antik Perinthos (Marmara Ereğlisi) Kentinin 15. Yüzyıla Kadar Gerçekleşen Tarihsel Depremleri. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 51(2), 77-89.
- Erdkamp, P. (2005). *The Grain Market in the Roman Empire: A Social, Political and Economic Study*. New York: Cambridge University Press.
- Ertüzün, R.M. (1999). *Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar, Tarih ve Arkeolojisi Üzerine Araştırmalar*. Bandırma.
- Fink, G. (2004). *Antik Mitolojide Kim Kimdir?* İzmir: İlya Yayınevi.
- Franke, P.R. & Nollé, M. K. (1997). *Die Homonoia-Münzen Kleinasiens und der Thrakischen Randgebiete I:Katalog, Saarbrücker Studien zur Archaologie und alten Geshichte 10*, Saarbrücker.
- Franke, P. R. (2007). *Roma Döneminde Küçükasya, Sikkelerin Yansımasında Yunan Yaşamı*, Çev: N. Baydur, B. Theis Baydur. İstanbul: Ege Yayınları.
- Fejfer, J. (2009). *Roman Portraits in Context*. Walter de Gruyter, Berlin, New York.
- Fritze, H. (1917). Die autonome Kupferprägung von Kyzikos, eine chronologische Studie. *Nomisma* 10, 1-32, Taf. I-VI.
- Garnsey, P. (1988). *Famine and Food Supply in the Graeco-Roman World: Responses to Risk and Crisis*. New York: Cambridge University Press.
- Güney, H. (2018). *Homonoia Coins and the City of Nicomedia*. İkinci Uluslararası Akdeniz Dünyasında Para Tarihi ve Numismatik Kongresi- Bildiriler, Ed.Oğuz TEKİN, 5-8 Ocak 2017, Koç Üniversitesi AKMED, Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi, Antalya.
- Gren, E. (1941). *Kleinasiens und der Ostbalkan in der wirtschaftlichen Entwicklung der römischen Kaisezeit*, Uppsala.
- Head, B.V. (1911). *Historia Numorum, A Manual of Greek Numismatics*. Oxford: At The Clarendon Press.
- Hasluck, F.W. (1910). *Cyzicus*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- Howgego, C. (2005). *Coinage and Identity in the Roman Provinces*. C. Howgego et al. (eds.), *Coinage and Identity in the Roman Provinces*, Oxford University Press, New York, ss.1-17.

- Heuchert, V. (2005). *The Chronological Development of Roman Provincial Coin Iconography*, C. Howgego et al. (eds.), *Coinage and Identity in the Roman Provinces*, Oxford University Press, New York, ss.29-56.
- Jim, T. S. F. (2015). "Can Soteira Be Named? The Problem of the Bare Trans-Divine Epithet", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 63-74.
- Johnston, A. (1985). The So Called 'Pseudo-Autonomous' Greek Imperials. *ANSMN*, 30, 89-112.
- Kampmann, U. (1996). *Die Homonoia-Verbindungen der Stadt Pergamon oder der Versuch einer kleinasiatischen Stadt, unter römischer Herrschaft eigenständige Politik zu betreiben*, Saarbrücker Druckerei und Verlag, Saarbrücken.
- Karwiese, S. (2004). *Antik Nümizmatik Giriş*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Klose D. (1987). *Die Münzprägung von Smyrna in der Römischen Kaiserzeit*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Klose, D. (2007). *Festivals and Games in the Cities of the East during the Roman Empire*. C. Howgego et al. (eds.), *Coinage and Identity in the Roman Provinces*, Oxford University Press, New York, ss.125-133.
- Korkmaz, Ö. (1987). *Homonoia (Anlaşma) Sikkeleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Lindner, R. (1994). *Mythos und Identität. Studien zur Selbstdarstellung kleinasiatischer Städte in der Römischen Kaiserzeit*, Stuttgart.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor, to the End of the third Century after Cristh*. Princeton University Press, New Jersey.
- Magie, D. (2002). *Anadolu'da Romalılar 2, Batı Anadolu ve Zenginlikleri*. Çev. N. Başgelen, Ö. Çapar, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Magie, D. (2003). *Anadolu'da Romalılar 3, Batı Anadolu Kent Devletleri*. Çev. N. Başgelen, Ö. Çapar, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları,.
- Mansel, A. M. (1999). *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Martin, K. (2003). Zum Kult Der Kore Soteira Im Kaiserzeitlichen Kyzikos. *Asia Minor Studien* Band 45, Religion und Region, 115-158, Taf.5-9.
- Mionnet, T. (1807). *Description de Médailles antiques grecques et romaines*. Vol. 2. Thessaly -Troas, Paris.
- Mitchell, S. & Katsari, C. (2005). *Patterns in the Economy of Roman Asia Minor*. Swansea: The Classical Press of Wales.
- Motor, H. (2010). *Bursa, Balıkesir ve Bandırma Müzelerindeki Kyzikos Sikkeleri*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Price, M. J. (1971). Some Recent Acquisitions of Greek Coins by the British Museum. *Numismatic Chronicle*, 121-132, Pl. 24-26.
- Rostovtzeff, M. (1953). *The Social and Economic History of the Hellenistic World*. Oxford: Clarendon Press,.
- Rowan, C. (2012). *Under Divine Auspices: Divine Ideology and the Visualisation of Imperial Power in the Severan Period*, Cambridge University Press.
- Salgado, D. (2015). Importante medallón de alianza entre Cízico y Esmirna. *OMNI, Revue Numismatique*, 9, 174-181.
- Sayar, M. H. (1998). *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung*, Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften, Wien.
- Sayar, M. H. (2020). Propontis'in Kuzey ve Güney Sahillerindeki Şehir Devletleri Arasındaki İlişkilere Bir Örnek; Perinthos ve Kyzikos. ss.731-736, *Propontis ve Çevre Kültürleri*, Vedat Keleş (Ed.), Ege Yayınları, İstanbul,

- Sear, D. R. (1982). *Greek Imperial Coins and Their Values. The Local Coinages of the Roman Empire*, London.
- Sharankov, N. (2015). Statue-Bases With Honorific Inscriptions From Philippopolis. *Archaeologia Bulgarica*, IX(2),55-71.
- Sheppard, A. R. R. (1984). Homonoia" in The Greek Cities of The Roman Empire. *Ancient Society*, 15/17, 229-252.
- Simon, E. (1985). *Die Götter Der Griechen*. München.
- Smith, A. C. (2011). *Polis and Personification in Classical Athenian Art*. Brill, Leiden, Netherlands.
- Tekin, O. (2000). *Eskiçağda Para*. İstanbul: Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- Tekin, O. (1994). *Grek ve Roma Sikkeleri, Yapı Kredi Koleksiyonu*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Thompson, L. (2011). *Abingdon New Testament Commentaries:Revelation*, Abingdon Press, Nashville.
- Wheeler, E. L. (2012). Roman Fleets in the Black Sea: Mysteries of the Classis Pontica. *Acta Classica*, 55, 119-154.
- Venedikov, I. (1997). The Archaeological Wealth of Ancient Thrace. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 35(1), 7-71.

Ekler:

Tablo 1-Kyzikos'un Homonoia Anlaşmaları

Antoninus Pius	Ephesos
Marcus Avrelius (II. Faustina)	Ephesos Smyrna
Commodus	Smyrna
Severus Alexander	Perinthos
III. Gordianus	Smyrna Perinthos
I.Philippus	Hierapolis

RESİMLER

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Resimler <https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/> ve <https://www.acsearch.info/> dan alınmıştır.

KATALOG**Kyzikos-Ephesos Antonius Pius Dönemi MS. 138- 161****Magistrat Kl. Hestiaios (archon)****Resim 1.** AE, 34 mm, 25.08 gr.**Ön yüz:** AVT KAI AΔPI ANTΩNEINOC CEB; İmparatorun sakallı, çıplak başı, sağa.**Arka yüz:** ΕΠΙ ΑΡΧΟΝΤΟC ΕCΤΙΑΙΟV ΕΦΕCΟC ΚΥΖΙΚΟC ΟΜΟΝΟΙΑ; Solda kahraman Androklos, çıplak ve ayakta, omzunda hylamis, sağda kahraman Kyzikos, çıplak ve ayakta, elinde mızrak, ikisi tokalaşmakta.**Referans:** Franke & Nollé, 1997:1027, BMC 290.**Resim 2.** AE, 34mm, 23.94 gr.**Ön yüz:** AVT KAI AΔPI ANTΩNEINOC CEB; İmparatorun nokta bordür içinde, defne çelenkli, sakallı, zırhlı ve paludamentumlu büstü, sağa.**Arka yüz:** ΕΠΙ ΑΡΧΟΝΤΟ[C] ΕCΤΙΑΙΟV ΚΥΖΙΚΟC ΕΦΕCΟC ΟΜΟΝΟΙΑ; Solda kahraman Kyzikos çıplak ve ayakta, omzunda hylamis, sağda kahraman Androklos, çıplak ve ayakta, elinde mızrak, ikisi tokalaşmakta.**Referans:** Classical Numismatic Group, Inc, Auc. Triton XIII, Lot, 321, 2010; SNG France 678 –680; Weber 5903; Franke & Nollé, 1997: 1023.**Resim 3.** AE, 34 mm 26.03 gr.**Ön yüz:** AV KAI TI AI AΔPI ANTΩNEINOC; İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.**Arka yüz:** ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΝΕΟΚΟΡΩΝ ΕΦΕCΙΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ; Solda Efes Artemis'in ayakta cepheden kalathoslu ve destekli kült heykeli, sağda kahraman Kyzikos çıplak, bir elinde mızrak, diğerinde hylamis tutmakta.**Referans:** RPC Online Vol. IV.2. No: 17372.**Resim 4.** AE, 34 mm, 25.13 gr.**Ön yüz:** AVT KAI AΔPI ANTΩNEINOC CEB; İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.**Arka yüz:** ΕΠΙ ΑΡΧΟΝΤΟC ΚΑ ΕCΤΙΑΙΟV ΚΥΖ ΕΦΕ ΟΜΟΝΟΙΑ; Solda Kyzikos Tykhesi elinde asa, ayakta, sağda Ephesos Tykhesi, elinde asa, ayakta. İkisi tokalaşmakta.**Referans:** Franke & Nollé, 1997: 1024-5, RPC Online Vol. IV.2. No: 2336 (geçici).**Resim 5.** AE, 34 mm 23.52 gr.**Ön yüz:** AVT KAI AΔPI ANTΩNEINOC CEB; İmparatorun defne çelenkli, zırhlı ve paludamentumlu büstü, sağa.**Arka yüz:** ΕΠΙ ΕCΤΙΑΙΟV ΟΜΟΝΟΙΑ; Solda cepheden Efes Artemis'in ayakta, kalathoslu ve destekli kült heykeli, sağda Demeter / Kore, başı sola dönük, iki elinde meşale ile sağa yürüyor.**Referans:** BMC, 291, Franke & Nollé, 1997: 1024, SNG Turkey, 3, 49, RPC Online Vol. IV.2. No: 7777.**Resim 6.** AE, 34 mm, 23.59 gr.**Ön yüz:** AVT KAI AΔPI ANTΩNEINOC CEB ; İmparatorun zırhlı ve paludamentumlu, çıplak başlı büstü, sağa.**Arka yüz:** CTP ΕCΤΙΑΙΟV ΟΜΟΝΟΙΑ; Solda Efes Artemis'in ayakta cepheden kalathoslu ve destekli kült heykeli, Sağda Demeter / Kore, başı sola dönük, iki elinde meşale ile sağa yürüyor.**Referans:** Franke & Nollé, 1997: 1020–1; BMC Mysia: 291; Martin, 2003;Taf.9, 6; RPC Online Vol. IV.2 No: 679 (geçici).

Marcus Aurelius Dönemi MS.161- 180 (MS. 169-175, muhtemelen 180'e kadar)**Magistrat: Cl. Severus.****Resim 7.****Ön yüz:** ΚΟΡΗ ΣΩΤΕΙΡΑ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ; Kore Soteira'nın defne çelenkli, drapeli ve kolyeli büstü, sağa.**Arka yüz:** ΤΡΑ ΤΙ ΚΑ ΣΕΒΗΡΟΥ ΚΥΖΙΚΗΝΩ ΝΕΟΚΟΡΩΝ; Efes Artemis'in ayakta cepheden kalathoslu ve destekli kült heykeli sağda, Demeter / Kore, başı sola dönük, iki elinde meşale ile sağa yürüyor.**Referans:** BMC Mysia: 292; Fritze, 1917: 23 No: 3b; SNG Copenhagen 99; SNG Paris 575; Martin, 2003: Taf.9, 7.**Kyzikos - Smyrna - Commodus Dönemi MS.180-182****Magistrat Naiv. Quintos Maximos (strategos)****Resim 8.** AE, 55,73gr, ky:12.**Ön yüz:** ΚΟΡΗ ΣΩΤΕΙΡΑ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ; Kore'nin başak çelenkli, drapeli, kolyeli büstü sağa (II. Faustina olarak yorumlanmış).**Arka yüz:** ΕΠΙ ΤΡΑΤ ΝΑΙΒ ΚΥΝΤΟΥ ΚΥΖΙΚ ΚΜΥΡΝΑΙ ΟΜΟΝΟΙΑ; Kore iki Kentaur'un çektiği bir biga içinde elinde uzun bir meşale tutmakta sağa, tanrıçanın arkasında ayakta Liknophoros elinde asa tutmakta sağa, Kentaur'lardan biri pedum diğeri patera tutmakta. Arka planda Tympanonlu Menand ve Pan çift flüt çalmakta sola, biganın önünde Eros ilerlemekte.**Referans:** BMC XIV (Mysia) 293; Imhoof-Blummer, 1890: 614, 169, pl. VII, 3; Mionnet, 1807, II; 195; Head, 1911: 528. Fig. 275; Fritze, 1917: VI, 6i; Martin, 2003: Taf. 9, 5; RPC Online Vol. IV. 2, No:744 (geçici). Salgado, 2015:176 (Tip I).**Resim 9.** AE, 43 mm, 35.17 gr.**Ön yüz:** ΚΟΡΗ ΣΩΤΕΙΡΑ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ; Kore'nin başak çelenkli, drapeli, kolyeli büstü sağa (II. Faustina olarak yorumlanmış).**Arka yüz:** ΕΠΙ ΤΡΑ ΝΑΙΒ ΚΥΝΤΟΥ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΚΜΥΡΝΑΙΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ; Ortada Demeter/Kore iki elinde meşale tutmakta yürür vaziyette, Smyrna'nın iki Nemes'isi biri asa ve dümen diğeri dizgin ve arşın tutmakta.**Referans:** Fritze, 1917:VI 6m; Franke & Nollé, 1997:1028–9; Martin, 2003: Taf.9,1; Salgado, 2015: 177 (Tip II), RPC Online Vol. IV. 2, No:747 (geçici).**Resim 10.** AE, 43 mm, 32.92 gr.**Ön yüz:** ΑΥ ΚΑΙ [Μ ΑΥΡΗ]ΑΙΟΚ ΚΟΜΜΟΔΟΚ; İmparatorun defne çelenkli, kısa sakallı, zırlı ve paludamentumlu büstü, sağa.**Arka yüz:** ΕΠΙ ΤΡΑΤ ΝΑΙΒ ΚΥΝΤΟΥ ΚΥΖΙΚ ΚΜΥΡΝΑΙ ΟΜΟΝΟΙΑ; Kore iki Kentaur'un çektiği bir biga içinde elinde uzun bir meşale tutmakta sağa, tanrıçanın arkasında ayakta Liknophoros elinde asa tutmakta sağa, Kentaur'lardan biri pedum diğeri patera tutmakta. Arka planda Tympanonlu Menand ve Pan çift flüt çalmakta sola, biganın önünde Eros ilerlemekte.**Referans:** Franke & Nollé, 1997:1039–40, BMC 294, Salgado, 2015: 177–8 (Tip III). RPC Online Vol. IV. 2, No:745 (geçici).**Resim 11.** AE, 43 mm, 37.47 gr.**Ön yüz:** ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗΑΙΟ ΚΟΜΜΟΔΟΚ; İmparatorun defne çelenkli, kısa sakallı, zırlı ve paludamentumlu büstü, sola.**Arka yüz:** Ortada Demeter/Kore iki elinde meşale tutmakta yürür vaziyette, Smyrna'nın iki Nemesis'i biri asa ve dümen diğeri dizgin ve arşın tutmakta. Etrafında ΕΠΙ ΤΡΑ ΝΑΙΒ ΚΥΝΤΟΥ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΚΜΥΡΝΑΙΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ.**Referans:** Franke & Nollé 1042; Salgado, 2015: 178 (Tip IV). RPC Online Vol. IV. 2, No:2909 (geçici).

Resim 12. AE, 43 mm, 32.68 gr.

Ön yüz: ΚΟΡΗ ΚΩΤΕΙΡΑ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ; Kore'nin başak çelenkli, drapeli, kolyeli büstü sağa (II. Faustina olarak yorumlanmış).

Arka yüz: [Ε]ΙΙΙ ΤΡΑ ΝΑΙΒ ΚΥΝΤΟΥ ΚΜΡΝΑ ΚΥΖΙΚΟΚ; Ortada cepheden Commodus, askeri giysili, mızrak ve kılıç tutmakta, başı sola, yanlarda ellerinde uzun asalar olan kule taçlı solda Smyrna, sağda Kyzikos Tykhe'si, ayakta, imparatoru taçlandırmakta.

Referans: Franke & Nollé, 1997:1030–1 corr., Fritze, 1917: VI 6k, Price, 1971: 128, No: 13, Salgado, 2015: 178 (Tip V) RPC OnlineVol.IV.2 No: 746 (geçici).

Resim 13. AE, 43 mm, 37.84 gr.

Ön yüz: ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗΛΙΟΚ ΚΟΜΜΟΔΟΚ; İmparatorun defne çelenkli, kısa sakallı, zırlı ve paludamentumlu büstü, sağa.

Arka yüz: ΕΙΙΙ ΤΡΑ ΝΑΙΒ ΚΥΝΤΟΥ ΚΜΡΝΑ ΚΥΖΙΚΟΚ; Ortada cepheden Commodus, askeri giysili, mızrak ve kılıç tutmakta, başı sola, yanlarda ellerinde uzun asalar olan kule taçlı solda Smyrna, sağda Kyzikos Tykhe'si, ayakta, imparatoru taçlandırmakta.

Referans: Franke & Nollé, 1997:1038, Salgado, 2015:178 (Tip VI), RPC Online Vol. IV.2, No:2945 (geçici).

Resim 14. AE, 43 mm, 34.03 gr.

Ön yüz: ΚΟΡΗ ΚΩΤΕΙΡΑ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ; Kore'nin başak çelenkli, drapeli, kolyeli büstü, sağa (II. Faustina olarak yorumlanmış).

Arka yüz: ΕΙΙΙ ΤΡΑΤ ΝΑΙΒ ΚΥΝΤΟ[Υ ΜΑΞΙΜΟΥ] ΚΥΖΙΚΟΚ ΚΜΡΝΑ ΟΜΟΝΟΙΑ; Solda Kahraman Kyzikos askeri giysili, ayakta, omzunda hylamis, elinde mızrak tutmakta, sağda Amazon Smyrna, elinde labiris ve pelta tutmakta, ikisi tokalaşmakta.

Referans: Franke & Nollé, 1997:1037, Fritze, 1917: VI 6l, Salgado, 2015: 178 (Tip VII), RPC Online Vol. IV.2 No: 763 (geçici).

Resim 15. AE, 43 mm, 32.29 gr.

Ön yüz: ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗΛΙΟ ΚΟΜΜΟΔΟΚ; İmparatorunun defne çelenkli, kısa sakallı, zırlı ve paludamentumlu büstü, sola.

Arka yüz: [ΕΙΙΙ ΤΡΑΤ] ΝΑΙΒ ΚΥΝΤΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΚΥΖΙΚΟΚ ΚΜΡΝΑ ΟΜΟΝΟΙΑ; Solda kahraman Kyzikos askeri giysili, ayakta, omzunda hylamis, elinde mızrak tutmakta, sağda Amazon Smyrna, elinde labiris ve pelta tutmakta, ikisi tokalaşmakta.

Referans: Franke & Nollé, 1997:1041, Salgado, 2015:178 (Tip VIII), RPC Online Vol. IV. 2, No:3072 (geçici).

Resim 16. AE, 34 mm, 25.11 gr.

Ön yüz: ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥ[Ρ]Η ΚΟΜΜΟΔΟΚ; İmparatorun defne çelenkli, kısa sakallı, zırlı ve paludamentumlu büstü, sağa.

Arka yüz:]ΝΑΙΒ [Κ]ΥΝΤΟΥ ΚΜΡΝΑ ΚΥΖΙΚΟΚ; Solda kahraman Kyzikos askeri giysili, ayakta, omzunda hylamis, elinde mızrak tutmakta, sağda Amazon Smyrna, elinde labiris ve pelta tutmakta, ikisi tokalaşmakta.

Referans: Franke & Nollé, 1997: RPC OnlineVol. IV.2 No: 11222.

III. Gordianus MS. 238- 244**Magistrat: Pollianos (strategos)****Resim 17.** AE, 30 mm, 15.32 gr.**Ön yüz:** AY KAI M ANT ΓΟΡΔΙΑΝΟC; İmparatorun defne çelenkli, zırlı, drapeli büstü, sağa.**Arka yüz:** CMYPNAIΩN OMONOIA KYZIKHNΩN EΠI ΠΩΛΛΙΑΝΟΥ; Solda Amazon Smyrna omuzunda labiris, ayaklarının altında pruva, sağda Kyzikos Tyche'si elinde asa, ikisi tokalaşmakta.**Referans:** Klose, 1987: LXXXXIV 2; Franke & Nollé, 1997:2249–50;Dönmez Öztürk, 2006: 198, no:17; RPC Online Vol. VII.1. No: 331.**Kyzikos- Perinthos - III. Gordianus MS. 238-244****Resim 18.** AE, Madalyon 41mm, 36.19 gr, ky:2.**Ön yüz:** AVT K M ANT ΓΟ- ΡΔΙΑΝΟC AVΓ ; İmparatorun defne çelenkli, Agisli zırlı büstü sağa.**Arka yüz:** ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ ΔΙC ΝΕΩΚ- Ο- ΡΩΝ- ΟΜΟ/ΝΟΙ/Α ΚΥΖΙΗΝ/ΩΝ; Solda Kyzikos'un kent tanrıçası Demeter / Kore, elinde meşale, sağda Perinthos Tykhesi, elinde bereket boynuzu, ikisi de ayakta, Ortada alevli küçük sunak, ikisi de sağ ellerinde patera tutmakta ve sunu yapmakta.**Referans:** Franke & Nolle, 1997: Taf.79, No:1721; Dönmez Öztürk, 2006:209, No:63; RPC Online Vol. VII.2 No: 632, Classical Numismatic Group, Triton VIII, Lot 748.**Kyzikos - Frigia Hierapolis I. Philippus MS. 244-249****Resim 19.** AE, 35mm, 14.16 gr, Ky:6.**Ön yüz:** : ATV K IOΥΛ ΦΙΛΙΠΠΟC AVΓ; İmparatorun defne çelenkli, drapeli, zırlı büstü sağa.**Arka yüz:** ΙΕΡΑΠΟΛΕΙΤΩΝ Κ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ; Sağda Hierapolis Apollon'u ayakta, lir tutmakta, solda Demeter / Kore ayakta mızrak/ meşale? tutmakta.**Referans:** Yayınlanmamış, Leu EA 18, 18 Dec, 2021, lot 2045, RPC Online VIII, unassigned ID 82903.**Resim 20.** AE, 24mm, 8,05 gr.**Ön yüz:** ΛΑΙΡΒΗΝΟC; Apollon Lairbenos'un şua taçlı ve drapeli büstü sağa.**Arka yüz:** ΙΕΡΑΠΟΛΙΕΤΩΝ Κ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ / ΝΕΩΚΟΡΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ; Tokalaşan el tasvirleri (deksios).**Referans:** BMC Phrygia:262, No:185; Franke & Nolle, 1997:793- 798, RPC Online No:20756. Sear, 1982: 505, No:5093.